Бириккен Улуттар Уюмунун Балдар фондунун (мындан ары - ЮНИСЕФ) 2009-жылы өткөрүлгөн балдардын тамак-ашынын абалына жүргүзүлгөн изилдөөлөр менен индикатордук кластердик изилдөөлөрдүн (2006-жыл) жыйынтыктарын салыштыруу өнүгүүсү кечиккен жана аз салмактуулуктан зыян тарткан балдардын санынын көбөйүшү аныкталган (13,7ден 22,6%га чейин жана 3,4төн 4,7%га чейин тиешелүү түрдө).

А витамининин жетишсиздиги жана темирдефицит анемиясы менен ооруусунун деңгээли аталган ооруларды жоюу боюнча улуттук компанияны өткөрүүгө байланыштуу кыйла азайган (50-60%дан 4,2% чейин жана 50%дан 18,1%га чейин тиешелүү түрдө).

Баштапкы мектептерде окуучулардын катышуу деңгээли жогорулаган. Бирок ага карабастан окуучулардын жетишкендиги башка өлкөлөргө салыштырмалуу төмөн бойдон калууда (“15 жаш курактагы окуучунун билим деңгээлин баалоо” Дүйнөлүк банкынын отчетуна ылайык). Күз менен жаз мезгилинде балдардын мектепке баруу деңгээли көбүнесе төмөндөйт. Башталгыч класстардын окуучуларынын 10%ы көрсөтүлгөн мезгилде мектепке барышпайт, ал эми айыл чарба жумуштарын жасоого мажбур болгон орто класстарынын окуучуларынын катышуу деңгээли кыйла жогорураак (Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлиги менен ЮНИСЕФ 2008-жылы жүргүзгөн изилдөөгө ылайык).

Мектеп тамак-ашын уюштуруу башка өлкөлөрдүн тажрыйбасынын мисалында ушул көйгөйдү чечүүгө жардам берет.

2. Жетишкендиктер жана көйгөйлөр

Акыркы жылдардын татаалдыгына карабастан, жыл сайын республикалык бюджеттен мектеп тамак-ашын уюштурууга каражаттар бөлүнүүдө (жыл сайын 475 миллион сом). Мектеп тамак-ашы маселесине олуттуу көңүл бурулууда. Бирок, республиканын жалпы билим берүү уюмдарында ысык тамак-аш менен окуучуларды камтуунун орто көрсөткүчтөрү анчалык көп эмес.

Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин БУУ ДАТП жана Тармактык тамак-аш институту менен бирдикте 134 пилоттук мектептин арасында 2013-жылдын апрель-майында жана 2014-жылдын январь-февралында жүргүзүлгөн изилдөөгө ылайык болжол менен тогуз мектептин ичинен бирөөсү гана окуучуларды ысык тамак-аш менен камсыздай тургандыгы аныкталган (текшерүүгө алынган мектептердин жалпы санынан 14%).

Мындан тышкары, өткөрүлгөн иш-чараларга карабастан, республиканын мектептеринде тамак-аш продуктуларын керектөөнүн учурдагы деңгээли заманбап талаптарга толук көлөмдө шайкеш келбейт. БУУ ДАТПнын изилдөөсүнө ылайык мектеп тамак-ашы жаныбар майынын белокторунун жетиштүү санын камтыбайт (ченемден 20%) жана азык заттарын камтуу боюнча жак тең салмакталган эмес.

Билим берүү уюмдарында тамак-аштын тең салмактуулугун жогорулатуунун эсебинен тамак-аштын жалпы түзүмүн (республикада жетиштүү керектелбеген нутриент жана продуктулар боюнча) жакшыртуу мүмкүнчүлүгү толук көлөмдө пайдаланылбайт. Жалпы билим берүү уюмдарында балдардын тамак-ашын уюштуруу талдоосу балдардын тамак-ашынын рационунда жаңы жашылча жана мөмөлөр, сүт жана эт продуктулары жетишсиз экендигин көрсөткөн.

Мектеп тамак-ашын өнүктүрүүнүн негизги көйгөйү мамлекеттик-укуктук жөнгө салуу, өндүрүштүк мүмкүнчүлүктөр, айыл чарба жана тамак-аш өнөр жайы менен өндүрүштүк экономикалык байланыштар, өнүктүрүү процессин башкаруу жана мониторинг жүргүзүү чөйрөсүнө таандык. Атап айтканда:

1) мамлекеттик-укуктук жөнгө салуу чөйрөсүндө: